

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

**Министерство образования Республики Тыва
МУ Управление образования Тес-Хемского кожууна
МБОУ Кызыл-Чыраанская СОШ**

РАССМОТРЕНА:

На педагогическом совете

Протокол № 33

от «30» августа 2024 г.

СОГЛАСОВАНА:

Зам.дир.по УВР

Донгак Е.М.

/Донгак Е.М./

«03» сентября 2024 г.

УТВЕРЖДЕНА:
директором школы:

Эрендей А.В.

/Эрендей А.В./

Приказ № 10

«03» сентября 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная /тувинская/ литература»

для обучающихся 5 класса

Ак-Эрик, 2024 г.

5-ки класска төрөөн чогаал эртемниң тайылбыр бижии

Төрөөн чогаал эртемниң өөредилге-методиктиг комплекзинге хамааржыр ажылчын программа «Кол ниити өөредилгениң 5–9-класстарына «Төрөөн (тыва) чогаал» эртемниң чижек өөредилге программасына» (улаштыр – Программа) даянып, 5-7-класстарның «Төрөөн чогаал», 8-9-класстарның «Тыва чогаал» өөредилге номнарына дүүштүр кылдынган.

Өөредилгениң Федералдыг күрүне стандартызының (улаштыр –ӨФКС) «Родной язык и родная литература» деп өөредилге кезээнде кириген «Төрөөн чогаал» эртемниң шингээткениниң түңнелдерин кичээнге алган.

Программада Россия Федерациязының хамаатызының мезү-шынар сайзыралына болгаш кижизидилгезинге хамаарышкан Концепциясында айыттынган чүүлдерни болгаш Тыва Республиканың регионалдыг, этнокультурлуг онзагайларын, ол ышкаш Россия чоннарының хамааты ниитилелинге хамаарышкан эп-сеткил каттыштырылгазы, культуралар аразында чөптүг харылзаа тургузар сорулгаларының бүгү байдалдарын барымдаага ап, өөренип көргөн.

Чижек Программаның кол таваа кылдыр дараазында хоойлу, доктаал, саавырлар алдынган:

- Конституция Российской Федерации (с изменениями на 01.07.2020 г.) ст. 26;
- Федеральный закон от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»;
- Федеральный закон от 03.08.2018 г. № 317-ФЗ «О внесении изменений в статьи 11 и 14 Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации»;
- Приказ Министерства просвещения Российской Федерации от 16 ноября 2022 №993 «Об утверждении федеральной образовательной программы основного общего образования»
- Приказ Министерства просвещения Российской Федерации от 12. 08. 2022 №732 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт среднего общего образования, утвержденный приказом Министерств образования и науки Российской Федерации от 17 мая 2012г. № 413»
- Конституция Республики Тыва (с изменениями на 12.04.2019 г.) ст.5, 24;
- Закон ВХ-1 «О языках в Республике Тыва» от 31.12.2003 г. № 462 (с изменениями на 12.04.2019 г.);
- Закон Республики Тыва от 21.06.2014 г. № 2562 ВХ-1 «Об образовании в Республике Тыва» (с изменениями на 02.06.2019 г.).

Төрөөн (тыва чогаал) эртеми – Тыва Республиканың школаларының өөредилге планында кирип турар кол эртемнерниң бирээзи. Уругларның делегей көрүүшкүнүн делгемчидеринге, хамааты угаан-бодалын, иштики сагыш-сеткилин хевирлээринге ук эртемниң салдары улуг.

ТӨРӨӨН (ТЫВА) ЛИТЕРАТУРА ЭРТЕМИН ӨӨРЕДИРИНИҢ СОРУЛГАЛАРЫ

Сорулга: төрөөн (тыва) чогаал эртемнге даянып, сагыш-сеткил, делегей көрүүшкүнү делгем, чаагай үзел-бодалдыг, чогаадыкчы аргашинектиг, кижилер аразында харылзажылганың бүгү кылдыныгларын билир, бедик хамааты туруштуг кижини өөредип, кижизидип, сайзырадырынга таарымчалыг байдалдарны тургузары.

Сорулгаларын күүседириниң аргалары:

– амыдыралды бүгү талалыг онзагай көргүзер уран чүүлдүң бир хевири болур чечен чогаалды чүгле сагыш-сеткил хайныышкыны-биле хүлээп номчуурун эвес, а номчаанын ханы сайгарып, бодунуң бодалын (туружун) бадыткалдыг тайылбырлап база өскелерниң туружун (бодалын) дыңнап, өөренип, деңнеп өөрениринге чаңчыктырары;

– чогаал, сөзүглел төрөөн чонунуң ыдыктыг үнелериниң, чаңчылчаан амыдыралының үндезинин илереткен чепсек дээрзин билиндирери;

– төрөөн (тыва) болгаш Россия чоннарының биче буурай база делегей чоннарының чогаалдарын сайгарып өөрениринге төрөөн дылдың үнезин, ооң эгээртинмес байлаан меделердии-биле ажыглап өөренирин билиндирер ажылдар;

– чечен чогаал авторнуң онзагай, бот-тускайлаң, уран-чечен делегейи, уран чүүлдүң бир хевири дээрзин таныштырар ажылдар;

– чогаал эстетиктиг болгаш мөзү-шынар илередир чепсек дээрзин тодарадыр ажылдар;

– тема болгаш идеяны тодарадырынга сөзүглелдин ужур-утказын, дылының уран чурумалдыг аргаларының, тургузуунуң онзагайын, бижиттинген аянын тодарадыр ажылдар;

– тыва чогаалды өске чогаалдар-биле, уран чүүлдүң өске хевирлерибиле деңнеп сайгарар ажылдар;

– уругларның чогаадыкчы арга-шинээн сайзырадыр ажылдар;

– класска азы бот-тускайлаң номчаан чогаалдарынга хамаа-рыштыр шүгүмчүлелдиг чүүлдерни, үнелелдерни бодунуң деңнели-биле угаап-бодап, шын чугаалап, бижип өөрениринге чаңчыктырар ажылдар;

– чогаалда чуруттунган амыдыралды бүгү талазындан өөренип көрүп, чогаал маадырларынга, хөделиишкиннеринге хамаарыштыр бодунуң хамаарылгазын, туружун илередип өөренирин хевирлээр ажылдар;

– аас болгаш бижимел ажылдарга бодалын чогаал сөзүглели-биле бадыткап, тода илередип өөредиринге угланган ажылдар;

– бижимел чугааның хевирлерин (тоожуушкун – бердинген чижекке дүүштүр сөзүглелди тургузары; угаап-сайгарары – айты-рыгларга бижимел харыы бээри; тодарадып бижири – маадырның ха-рактеристиказын тургузары) күүседип өөрениринче угланган ажылдар;

– бодунуң көрүжү-биле сөзүглел чогаадып шыдаар база чуруктарга даянып, чогаадыкчы арга, мергежилди сайзырадыр ажылдар;

– өске чоннарның ёзу-чаңчылдарын сонуургаар, кижилер-биле эптигчөптүг харылзажылганы кижизидеринче угланган ажылдар;

- кандыг-даа чогаалдарны номчуп, амыдыралчы билиглерни шингээдип ап, хостуг үезин шын ажыглап өөредир ажылдар;
- чечен чогаал – чогаалчының (авторнун) делегейи, ооң амыдыралды номчукчуга таныштырарының хуу көрүжү дээрзин уругларга таныштырары, угаан-медерелинге быжыглаар ажылдар;
- номчаан чүүлүн сайгарылгалыг хүлээп ап көрүп, бодунуу-биле тайылбырлап билиринге чаңчыктырар ажылдар;
- чечен чогаалды медерелдиг, утказын ханы билип номчууру ажыктыг, өөредиглиг, кижизидилгелиг дээрзин билиндирип, бот-тускайлаң ном номчуурунга хереглелин хандырып, чаа чогаалдарны сонуургап номчуурунга кижизидер ажылдар;
- тыва дылынга, ёзу-чаңчылдарынга хумагалыг болурун кижизидер ажылдар;
- чогаалдарга болгаш уран чүүлдүң өске хевирлеринге даянып, кижизиг аажы-чаңга, хамааты бот-медерели бедик, төрөөн чуртунга шынчы чорукка кижизидер ажылдар;
- өөреникчилерниң аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр ажил-чорудулга.

ТӨРЭЭН (ТЫВА) ЛИТЕРАТУРА ЭРТЕМИНИҢ УЖУР-УТКАЛЫГ КЕЗЭЭ

5 КЛАСС

Улустуң аас чогаалы

Тоолдар. Дириг амытаннар дугайында тоолдар: «Чеди иелиг Чес-Мыйыс», «Кускун биле Үгү».

Хуулгаазын тоолдар: «Тос оолдуг Доктагана кадай».

Анаа тоолдар: «Чаңгыс ой аъттыг үш алышкы», «Балыкчы Багай-оол».

Фольклор. Үлегер домактар болгаш чечен сөстөр. Тывызык.

Авторлуг тоолдар.

Кудажы К-Э. К. «Кым эң ажыктыгыл?».

Сюрюн-оол С. С. «Карактар дугайында маргылдаа».

Чулдум Ч. М. «Тарааның тывылганы».

Эргеп М. С. «Хек чүге ыраажы болганыл?», «Чартык арбай».

Тыва проза

Куулар Н.Ш. Тоожу «Танаа-Херелдин чуртунда» (шилиттинген эгелер).

Кужутет М. А. Чечен чугаа «Азыранчып чорааш...».

Саган-оол О. К. Чечен чугаа «Эжишкилер».

Сарыг-оол С.А. “Эдер амытаннар” (тоожудан эге).

Сувакпит О. О. Чечен чугаа «Аьт чарыжы».

Суван Ш. М. Тоожу «Хүн-Херелден аалчылар», чечен чугаа «Кара-Баштыг».

Сюрюн-оол С. С. Чечен чугаа «Ус-кушкаш».

Өлчей-оол М.К. “Тергелиг аьт” (“Хөөрээрний чугаалары” деп номдан).

Чадамба Л. Б. Тоожу «Аян-чорук» (шилиттинген эгелер).

Эргеп М. С. Тоожу «Өдүгенде чайлаг» (шилиттинген эгелер).

Тыва поэзия

Иргит Л. Х. Басня «Теве».

Кюнзегеш Ю. Ш. Шүлүк «Сиген шөлүнге», «Эзимнерний ыры».

Лудуп Р. Д. Шүлүк «Таваар, маажым бадып келгеш...».

Пюрбю С. Б. Шүлүк «Ынак Тывам».

Серен С. С. Басня «Ном биле Портфель».

Сарыг-оол С. А. Шүлүк “Ном”, «Маадыр Чүргүй-оол».

Сувакпит О. О. Шүлүк «Россияга алдар», «Кечил-оолдуң солдаттары»; басня «Арзылаң биле Пар».

Үержаа А. (А. Ү. Күжүгет). Шүлүк «Ие дылым».

Тыва драматургия

Донгак Э. Л. Шии «Буянныг амытаннар».

Муса Джалиль. Шүлүк «Укчугаштар».

Санги В. М. «Тулаага ужуражышкын» («Баштайгы олча» / “Время добычи” деп номдан).

Литература теориязы

Деңнелге. Улустуң аас чогаалы. Тоолдар. Эпитет. Үлегер домактар

болгаш чечен сөстөр. Тывызыктар. Пейзаж. Авторлуг тоолдар.

Диригжидилге. Басня.

Шээжилээр чогаалдар

Кюнзегеш Ю. Ш. «Сиген шөлүнде». Сарыг-оол С. А. «Ном».

Сувакпит О. О. Басня «Арзылаң биле Пар», шүлүк «Россияга алдар». Үержаа А. Шүлүк «Ие дылым».

5-ки класстың төрөөн чогаалының календарь-тематиктиг планы

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Онаалга	Эрттирер хүнү	
				план	факт
1	Кирилде кичээл. Ном –силерниң өннүүңер болгаш башкыңар.	1	Шүлүк « Ном» шээжилээр		
2	Ю.Ш. Кюнзегеш «Сиген шөлүнде».	1	«Сиген шөлүнде» шээжилээр		
3	С.А.Сарыг-оол «Эдер амытаннар»	1	Чогаалга хамаарыштыр чурук чуруур		
4	ЧТ. Деңнелге дугайында билиг.	1	Деңнелгелер тывар		
5	КДН. С.Б. Пюрбю “Эртен»	1	Дылдың чурумалдыг аргаларын тывар.		
1 кезээ. Эгээртинмес эртине-байлак – аас чогаалы					
6	ЧТ. Улустуң аас чогаалы.	1	Тоол номчуур		
Анаа тоолдар					
7	« Балыкчы Багай-оол»	1	Тоолга хамаарышкан чурук чуруур.		
8	«Чаңгыс ой аъттыг үш алышкы»	1	Тоолдуң утказын эдерти чугаалаар.		
Дириг амытаннар дугайында тоолдар					
9	«Чеди иелиг Чес-Мыйыс»	1	Тоолга хамаарыштыр чурук чуруур.		
10	«Кускун биле Үгү»	1	Бердинген куштар аттарын орус дылче очулдуар.		
Хуулгаазын тоолдар					
11	«Тос оолдуг Доктагана кадай»	1	«Демниг сааскан теве тудуп чиир» деп үлегер домакка чижек тоолчугаш чогаадыр.		
12	«Тос шилги аъттыг Өскус-оол»	1	Чурук чуруур, кол утказын эдерти чугаалаар.		
13	Үлегер домактар болгаш чечен сөстер	1	Чаа үлегер домактар тывар		
14	ЧСК. Чогаадыг «Үлегер домактарның кижизидилгелиг ужур-дузазы»	1	Чогаадыгны төндүр бижиир.		
15	ЧТ. Үлегер домактар болгаш чечен сөстер дугайында билиг.	1	Айтырыгларга харыылаар.		
16 17	Тывызыктар	2	Чаа тывызыктар тывар. Эртем-билиг, найырал дугайында тывызыктар бижиир.		
18	ЧТ. Тывызыктар дугайында билиг	1	Эртем-билиг дугайында тывызыктар тып бижиир. (Азы боттары чогаадып шенээр).		
19	КДН «Ак сагыш биле Кара сагыш»	1	«Бир эвес мен Ак-Сагыш турган болзумза...» деп		

			бодалды төндур бижиир.		
2-ги кезээ. Аас чогаалындан ужукталгаш...					
20	К.-Э.К.Кудажы «Кым эң ажыктыгыл?»	1	Чурук чуруур, тест тургузар.		
21	М.С.Эргеп «Чартык арбай»	1	Шоннап каан арбай, хоолу-чемиш, хоор-тараа, буданнап болбас деп сөстөрнүн тайылбырын кылыр.		
22	С.Сурун-оол «Карактар дугайында маргылдаа»	1	Бир дириг амытанны чурааш, омур-хевири, аажызын бижиир.		
23	Ч.Чулдум «Тарааның тывылганы»	1	Словарь-биле ажыл.		
24	М.Эргеп «Хек чүге ыраажы болганы?»	1	Ийлээр, өскуссурел деп сөстөрнүн уткаларын аваларындан болгаш ачаларындан айтырар.		
25	Чогаал теориязы. Авторлуг тоолдар дугайында билиг.	1	Кыска тоолчугаш чогаадыр.		
26	Класстан дашкаар номчулга кичээли. «Шынапайның чугаалары»	1	Кроссворд тургузар.		
27	О.О.Сувакпит «Арзылан биле Пар»	1	Шээжилээр		
28	Ч.С.К. Чогаадыг «Шын ачылыг...»	1	Чогаадыгны төндур бижиир.		
29	С.Серен «Ном биле Портфель»	1	Шээжилээр.		
30	Л.Х.Иргит «Теве»	1	Шээжилээр.		
31	ЧТ. Басня дугайында билиг.	1	Өске дылдан очулдурган басня шээжилээр.		
32	КДН. С.Михалков «Билииргек койгун»	1	Кроссворд тургузар.		
3-ку кезээ. Чаштар делегейиниң көрүнчүү					
33	Л.Б.Чадамба «Аян-чорук» «Аян-чорук эгелээн»	1	«Тоолчургу Тожу чуртум» деп номда «Тураскаалдыг чер» деп чечен чугааны номчуур.		
34	Л.Б.Чадамба «Аян-чорук» «Ужар», «Кайгамчык-ла»,	1	Номчуур.		
35	Л.Б.Чадамба «Аян-чорук» «Азас»	1	Чогаалга хамаарышкан чогаадыг- сайгарылгага белеткенир.		
36	Ч.С.К. Чогаадыг «Тожуну көрбээн кижилер...»	1	Бижип доозар.		
37	ЧТ. Эпитет дугайында билиг.	1	Чечен чогаал номундан бир чогаал номчааш,		

			эпитеттерни ушта бижиир.		
38	О.К.Саган-оол «Эжишкилер»	1	Төндүр номчааш, кол утказын эдерти чугаалаар.		
39	Ч.С.К. Чогаадыг «Мээң эжим»	1	Чогаадыгны төндүр бижиир.		
40	ЧТ. Пейзаж дугайында билиг.	1	Чечен чогаал номнарындан пейзаж ушта бижиир.		
41	О.О.Сувакпит « Аьт чарыжы»	1	Аьт чуруу чуруур.		
42	М.С.Эргеп «Өдүгенде чайлаг» деп тоожудан эгелер «Дунеки коргуушкуннар»	1	Номчуур, айтырыгларга харыылаар.		
43	«Ыдыктыг чаңчыл»	1	Ивилерниң эр-кызы, назы-харынын аайы-биле аттарын ушта бижиир.		
44	«Бүгү кежик – Чер-иеде»	1	«Бүгү кежик – Чер-иеде» деп домакты канчаар билип турарын тайылбырлап бижиир.		
45	«Изиг маргылдаалыг кичээлдер», «Аьттаныптым»	1	«Өдүгенде чайлагның маадырлары»		
46	Ш.М.Суван «Кара-Баштыг»	1	Дылының уран-чеченин сайгарар.		
47	Ш.М.Суван «Кара-Баштыг» уран-чечени	1	План тургузар, 127 дугаар арында сөстөрнүн утказын тайылбырлаар.		
48	Р.Д.Людюп «Таваар, маажым бадып келгеш»	1	Эпитеттер, деңнелгелерни тывар.		
49	Немелде номчулга кичээли Б.Ховенмей «Адазының айбызынга»	1	Номчааш утказын эдерти чугаалаар.		
4-ку кезээ. Хуулгаазынар делегейи.					
50	Ш.М.Суван «Хүн-Херелден аалчылар» деп тоожудан эгелер	1	Номчуур, айтырыгларга харыылаар, арын 134.		
51	Ш.М.Суван «Хүн-Херелден аалчылар» деп тоожудан эгелер. Чогаалдың уран-чечени.	1	Тоожунуң утказын барымдаалап, план тургузар, чурук чуруур.		
52	Ш.М.Суван «Хүн-Херелден аалчылар» деп тоожудан эгелер	1	Тоожуда ынак маадырының характеристиказын бижиир.		
53	Н.Ш.Куулар «Танаа-Херелдин чуртунда» деп тоожудан эгелер	1	Номчуур, таблицаны долдуурар.		
54	Н.Ш.Куулар «Танаа-Херелдин чуртунда» деп тоожудан эгелер	1	Чогаадыкчы ажилдар кылыр.		
55	Н.Ш.Куулар «Танаа-Херелдин чуртунда» деп тоожудан эгелер	1	Үзүндүнү шээжилээр.		
56	Э.Донгак «Буянныг амытаннар»	1	Аңчы кижиниң езу-чаңчылдарын бижиир.		
57	Дылының уран-чечени	1			
5-ки кезээ. Ыдыктарым					
58	О.О.Сувакпит « Россияга алдар»	1	Шээжилээр		
59	С.Б.Пюрбю «Ынак Тывам»	1	Уран-чечен аргаларны ушта бижиир.		

60	А.Уержаа «Ие дылым»	1	Шээжилээр		
61	Ч.С.К. Чогаадыг «Төрээн дылым чоргааралым»	1	Чогаадыгны доозар.		
6-гы кезээ. Тиелгениң сылдыстары...					
62 63	С.А.Сарыг-оол «Маадыр Чүргүй-оол»	2	Шээжилээр. Дылдын чурумалдыг аргаларын тывар.		
64	О.О.Сувакпит «Кечил-оолдун солдаттары» Дылының уран-чечени	1	Тыва эки турачылар дугайында дыңнадыглар кылыр.		
7-ги кезээ. Дириг амытаннар делегейи.					
65	Ю.Ш.Кюнзегеш «Эзимнерниң ыры»	1	Бойдус темазынга чурук чуруур.		
66	С.С.Сурун-оол «Ус кушкаш»	1	Тоолдуң утказын эдерти чугаалаар.		
67	М.А.Кужугет «Азыранчып чорааш» темазы, идеязы.	1	Словарь-биле ажыл, план тургузар.		
68	«Азыранчып чорааш» деп чогаалда омур-хевирлер. Чогаалдың ужур-дузазы	1	Айтырыгларга харыылаар, арын 216. Дылдың чурумалдыг аргаларын тывар.		

Прошнуровано, пронумеровано

скреплено печатью

Всего страниц 8

« 08 » 09 2024 год

